

NORGES HØYESTERETT

Den 18. oktober 2019 ble det av Høyesteretts ankeutvalg med dommerne Endresen, Webster og Noer i

HR-2019-1936-U, (sak nr. 19-133861STR-HRET), straffesak, anke over dom:

A (advokat Haakon Åsli Skogstad)

mot

Påtalemyndigheten

avsagt slik

D O M :

- (1) Saken gjelder domfellelse for mishandling i nære relasjoner.
- (2) A ble 22. mars 2018 satt under tiltale for mishandling av sine tre barn, jf. straffeloven 1902 § 219 første ledd og straffeloven 2005 § 282. Grunnlaget for tiltalen lød slik:

«I tiden 2007 til sommeren 2017 i ---- gate 4 i X og/eller andre steder har hun gjentatte ganger utøvd vold mot sine barn B f. 00.00.1996, C f. 00.00.1999 og D f. 00.00.2005, ved å slå dem i ansiktet med flat hånd og dra dem i ørene.»
- (3) Ved Gjøvik tingretts dom 2. juli 2018 ble hun dømt i samsvar med tiltalen til en straff av fengsel i ett år og til å betale oppreisning til hver av barna med 70 000 kroner.
- (4) A anket til Eidsivating lagmannsrett, som 16. mai 2019 avsa dom med slik domsslutning:
 - «1. A, født 00.00 1970, dømmes for overtredelse av straffeloven (1902) § 219 første ledd og straffeloven (2005) § 282 til fengsel i 10 – ti – måneder.
 2. A dømmes til innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse å betale oppreisningserstatning til B, født 00.00.1996, med 70 000 – syttitusen – kroner.
 3. A dømmes til innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse å betale oppreisningserstatning til C, født 00.00.1999, med 70 000 – syttitusen – kroner.
 4. A dømmes til innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse å betale oppreisningserstatning til D, født 00.00.2005, med 70 000 – syttitusen – kroner.»

- (5) Dommen ble avsagt under dissens, i det en av fagdommerne mente at vilkårene for å dømme etter tiltalen ikke var oppfylt.
- (6) A har anket til Høyesterett. Anken gjelder saksbehandlingen og lovanvendelsen under skyldspørsmålet. Det er også krevd ny behandling av de sivile kravene. Det er i korte trekk anført at domsgrunnene er mangelfulle. Det er blant annet anført at det ikke er gitt en tilstrekkelig begrunnelse for den konkrete bevisvurderingen under spørsmålet om mishandling. Når det gjelder anken over lovanvendelsen anføres det i korte trekk blant annet at flertallet ikke har foretatt en totalvurdering av om krenkelsene samlet har et slikt alvor at de har karakter av mishandling.
- (7) A har lagt ned påstand om at lagmannsrettens dom oppheves, subsidiært at anken tillates fremmet.
- (8) *Påtalemyndigheten* har i korte trekk anført at lagmannsrettens dom er riktig. Det foreligger ikke feil ved saksbehandlingen eller lovanvendelsen.
- (9) Påtalemyndigheten har ikke lagt ned påstand.
- (10) *Høyesteretts ankeutvalg* bemerker at anke over dom av lagmannsretten kan avgjøres uten ankeforhandling når Høyesteretts ankeutvalg enstemmig finner det klart at dommen helt eller delvis bør oppheves, jf. straffeprosessloven § 323 tredje ledd bokstav a.
- (11) Lagmannsretten beskriver innledningsvis det straffbare forholdet slik:

«Lagmannsretten legger til grunn som sikkert at tiltalte har utøvd vold mot sine tre barn, dels ved å slå dem med flat hånd i ansiktet, dels ved å klapse dem under haken og dels ved å dra dem i ørene. Tiltalte har også kommet med krenkende uttalelser mot barna ved bl.a. å ha kalt dem «bortskjemte drittunger» og ved i tilspissede situasjoner å ha sagt at de bare «kunne pakke og dra». Tiltalte har også gjennom ulike utsagn truet dem med fratagelse av goder dersom de ikke gjorde som hun sa. De fysiske og psykiske krenkelsene har i alt vesentlig grad funnet sted i situasjoner hvor tiltalte har ment at barna ikke ryddet rommene sine eller gjorde lekser, slik hun forventet og det oppstod diskusjoner om dette mellom mor og barn.»

- (12) Om omfanget av krenkelse skriver lagmannsrettens flertall at de:

«legger til grunn at tiltalte over flere år har reagert overfor barna med krenkende adferd i form av vold og rammende utsagn slik de konkrete handlinger er beskrevet ovenfor. Hvor ofte dette skjedde, er vanskelig å fastslå, men flertallet legger til grunn som sikkert at det i alle fall har skjedd 10 til 15 ganger mot B, 15 til 20 ganger mot C og noe færre mot D. For B og C legges det til grunn at krenkelsene har foregått fra barna gikk på barneskolen til noe inn i ungdomsskolen. For D legger flertallet til grunn at krenkelsene har funnet sted et års tid, dvs. fra sommeren 2016 til sommeren 2017.

Krenkelsene er ikke isolerte enkelthendelser, men slik flertallet ser det utslag av et spesielt handlingsmønster hos mor når hun ble frustrert og sint for at barna ikke gjorde det hun ville de skulle gjøre. Barna har i disse årene også levd i frykt for nye fysiske eller verbale overgrep fra mor.

Flertallet har ikke på grunnlag av bevisførselen i særlig grad kunnet konkretisere når, på hvilken måte og i hvilke situasjoner tiltalte har krenket barna utover at det har skjedd når tiltalte ikke har vært fornøyd med barnas rydding eller lekselesing. Men flertallet legger til grunn som bevist følgende noe mer konkretiserte hendelser:

- B ble slått på barneskolen en gang hun satt og arbeidet hjemme med leksene, men hadde problemer med å forstå hva en «regnskygge» var. Selv om tiltalte prøvde å forklare henne hva det var, forstod ikke B det. Tiltalte ble så frustrert at hun slo datteren med flat hånd i ansiktet.
- En gang C gikk i tredje eller fjerde klasse på barneskolen glemte hun å ta med musikkinstrumentet sitt på skolen. Da C oppdaget det, gikk hun hjem igjen for å hente instrumentet, men ble møtt av tiltalte som reagerte kraftig og med slag med flat hånd i ansiktet på datteren.
- C ble slått en gang familien var på ferie på Y. Tiltalte hadde laget egne lekser til C, men da hun ikke gjorde de slik tiltalte mente hun skulle, ble tiltalte veldig sint og slo datteren med en flat hånd i ansiktet.
- D ble slått sommeren 2016 da han skulle i bursdag, i april 2017 i forbindelse med rydding og vasking av rom, og med slag i ansiktet under en tur til syden sommeren 2017.»

- (13) Høyesterett har avsagt flere dommer om den nedre grensen for anvendelsen av straffeloven 1902 § 219 og straffeloven 2005 § 282 om mishandling i nære relasjoner. I den siste dommen, HR-2019-1787-A avsnitt 18, er rettstilstanden oppsummert slik:

«Det er i en lang rekke dommer fra Høyesterett slått fast at kjerneområdet for mishandlingsbestemmelsen er den vedvarende og gjentakende krenkelsen og mishandlingen av den nærstående, jf. Rt-2012-835 avsnitt 13 og 14. Ikke enhver kritikkverdig adferd rammes. Er det kun snakk om psykisk trakassering skal det mer til enn der det også er utøvd vold, jf. HR-2019-621-A avsnitt 16-18. ...»

- (14) I HR-2019-621-A avsnitt 18, som det henvises til, er mishandlingsvurderingen oppsummert slik:

«Bedømmelsen skal ta opp i seg både karakteren og omfanget av tiltaltes adferd samt hvordan den påvirker den fornærmede. Sentralt står om handlingene samlet sett «danner et mønster som resulterer i at den som rammes må leve under et 'regime' preget av kontinuerlig utrygghet og frykt for vold», se for eksempel Rt-2013-879 avsnitt 30. Høyesterett har flere ganger også understreket at bestemmelsen ikke rammes enhver kritikkverdig adferd, heller ikke om den er gjentakende. Ordlyden – «mishandler» – viser at bestemmelsen «bare omfatter mer kvalifiserte forhold», se for eksempel Rt-2013-329 avsnitt 13. Og dersom krenkelsene utelukkende er av psykisk art, skal det «en god del mer til» enn om krenkelsene også er fysiske, se Rt-2013-879 avsnitt 31.»

- (15) Det kreves altså at tiltaltes handlinger samlet sett gjør at de fornærmede lever i et regime preget av kontinuerlig utrygghet og frykt for vold. Begrepet mishandling viser at bestemmelsen bare rammes de mer kvalifiserte forhold. Ved vurderingen av om kravene er oppfylt, kan det imidlertid også ses hen til mindre alvorlige krenkelses, som isolert sett ikke er straffbare, såfremt de bidrar til å skape en tilværelse preget av frykt og usikkerhet, jf. Rt-2013-329 avsnitt 13.
- (16) Etter ankeutvalgets syn har lagmannsretten i denne saken ikke i tilstrekkelig grad begrunnet at barna har vært utsatt for *mishandling*.
- (17) Lagmannsretten har i liten grad beskrevet hva volden har bestått i og hvor alvorlig den har vært. Det å slå barna med flat hånd i ansiktet, klapse dem under haken og dra dem i ørene kan være mer eller mindre alvorlig alt etter styrken og omstendigheten rundt handlingen. Lagmannsretten uttaler at «[i] denne saken er ikke krenkelsene spesielt grove, og verken intensiteten eller hyppigheten har vært stor ...». Det er illustrerende for denne uklarheten at

lagmannsrettens mindretall omtaler slagene som «klaps», samtidig som han synes å tiltre flertallets bevisvurdering på dette punkt. Det uttales videre at barna har hatt et godt forhold til mor. Samlet sett etterlater beskrivelsene da en tvil rundt alvoret av de enkelte handlingene.

- (18) Det er videre uklart om antallet krenkelser mot hvert barn omfatter både volden og de negative karakteristikene, eller om lagmannsretten i det som er sitert foran i avsnitt (17) *12 bare har tenkt på de fysiske krenkelsene. Dette har imidlertid betydning for vurderingen av om terskelen for å karakterisere handlingene som mishandling er oppfylt, og det er derfor en mangel at dette ikke er klarlagt.
- (19) Det at lagmannsretten har trukket inn i vurderingen at mor har truet barna «med fratagelse av goder dersom de ikke gjorde som hun sa» er også egnet til å skape tvil om retten har benyttet en for lav terskel for hva som kreves for domfellelse. Det sies ikke noe i rettens premisser om hvorfor et ordinært virkemiddel i barneoppdragelsen skulle ha relevans for vurderingen.
- (20) Foreldre skal naturligvis ikke bruke uttrykk som «bortskjemte drittunger», men det må ha betydning for totalvurderingen om uttrykk som dette benyttes for å sjikanere eller intimidere barna, eller om de fremkommer som en reaksjon på atferd som gir rimelig grunn for en verbal reaksjon.
- (21) Som uttalt i HR-2019-1787-A avsnitt 23 vil spørsmålet om lagmannsrettens lovanvendelse er korrekt, avhenge av intensiteten, omfanget og alvoret av tiltaltes handlinger. Domsgrunnene må vise at gjerningspersonens handlingsmønster oppfyller terskelen for å kunne karakteriseres som mishandling. Alternativet er at handlingene eventuelt må straffes som enkeltstående legemskrenkelser.
- (22) Ankeutvalget finner det klart at lagmannsrettens domsgrunner etterlater slik tvil om vilkårene for å kunne dømme for mishandling er oppfylt, at dommen med ankeforhandling må oppheves, jf. straffeprosessloven § 343 andre ledd nr. 8, jf. § 40 første og fjerde ledd og § 347 første ledd. Opphevelsen omfatter også avgjørelsen av kravet på oppreisning.
- (23) Etter omstendighetene finner utvalget at det ikke er nødvendig å ta stilling til øvrige anførsler fra ankende part.

S L U T N I N G

Lagmannsrettens dom med ankeforhandling oppheves.

Bergljot Webster
(sign.)

Clement Endresen
(sign.)

Ragnhild Noer
(sign.)

**Rettet 23. oktober 2019 i medhold av straffeprosessloven § 44.*

Ragnhild Noer
(sign.)